

El campanar de Sant Feliu de Pallerols *Un campanar de campanes emmudides*

Quan estem a punt d'arribar a un poble i ja divisem la seva silueta a l'horitzó, qui més qui menys intenta buscar per damunt la línia dels teulats el campanar de l'església parroquial. I és precisament el campanar el que li corrobora que, efectivament, és el poble que pensava que era. Segurament, perquè el campanar és un dels elements arquitectònics més característics i que dóna més personalitat a cada població, fins al punt que moltes vegades és la seva icona identificativa. El de Sant Feliu de Pallerols no n'és una excepció. Potser a més d'un, quan gira aquell últim revolt de la carretera que ve de les Planes i en el qual ens apareix de cop la imatge de Sant Feliu, se li van els ulls de dret al campanar i, encara que només sigui uns pocs segons, li manté la mirada que com si fós un petit ritual li assegura que ja hi ha arribat.

El de Sant Feliu de Pallerols és un campanar de planta rectangular i amb aspecte robust. Es va construir a principis del segle XVII. Unes dates gravades als carreus de la cantonera nord ens permeten anar seguint els progressos de la seva construcció: 1604, 1605, 1606, 1614. Com tota la façana de l'església, la cara nord-oest, que és la que dóna a la plaça, està feta amb carreus ben escairats de proporcions considerables i disposats en fileres ben alineades. En aquesta cara també trobem l'esfera del rellotge. Una motllura ens indica on comença la sala de campanes, la qual està oberta als quatre vents gràcies a dues finestres a cada cara. Les dels costats estrets del campanar són més petites i d'arc apuntat i les dels costats amples són més grans i d'arc de mig punt. Totes elles tenen una barana de balustrada que trenca la monotonia de les línies rectes que predominen al campanar. Finalment, una cornisa motllurada amb una gàrgola a cada vèrtex dóna pas al terrat, que està decorat amb una balustrada amb pinacles de bola al seu damunt. Al centre del terrat s'aixeca una estructura metàl·lica que sosté el parallamps i la campana del rellotge.

A part de ser un dels elements arquitectònics més emblemàtics d'un poble, els campanars són també uns edificis vius, amb veu pròpia, que conviuen i es comuniquen amb la resta de veïns a través de les seves campanes. En el campanar de Sant Feliu de Pallerols, n'hi havia hagut cinc: una al terrat i quatre a la sala de campanes, dues de grans i dues de petites. Les de la sala de campanes estaven col·locades damunt una instal·lació de bigues de roure que encara avui es conserva i que ens permet saber la seva disposició. Actualment, però, en el campanar només queden dues campanes. Segons el testimoni del santfeliuenc Salvador Rabat, durant l'inici de la Guerra Civil, al juliol de l'any 1936: *van tirar daltabaix del campanar les dues campanes petites, una va quedar enfonsada en el terra de la plaça que, en aquell temps, no era pas empedrat com ara. La grossa la van desmuntar, van treure el contrapès de fusta i la van tirar daltabaix, però no va caure pas al carrer: va caure dins l'església mateix*¹.

Estructura metàl·lica del terrat amb la campana del rellotge

Una de les campanes que es conserva, la trobem a la sala de campanes. És una sort que aquesta no es destruís durant la Guerra Civil, ja que és una de les campanes més interessants que es conserven a la Garrotxa. Els seus 103'5 cm. de diàmetre, el seu any de fosa, que data de 1626, i el fet que fós obra de la nissaga de fonedors olotins Calsa, la converteixen en la campana de dimensions més grans conservada a la Garrotxa feta per artesans de la comarca abans del segle XX. La campana, que està decorada amb nombroses inscripcions, imatges i sanefes, està dedicada al patró del poble, tal i com indica la inscripció: "SANCTE FELIX ORA PRONOBIS". Cal destacar la imatge que representa Sant Feliu l'Africà amb una mola lligada al coll. Segons els seus goigs, després de predicar per les terres de Girona, a Sant Feliu, el van llançar al mar des d'un penya-segat de Sant Feliu de Guíxols amb una roda de molí lligada al coll, però un àngel el va salvar, portant-lo a la platja d'una cala del poble, que, des d'aquell moment, van anomenar Calassanç. Un altre element d'interès

és la decoració de les nanses que subjecten la campana al jou. A la part inferior de cada una, hi ha la representació d'un gat o d'algun altre animal felí. No deixa de ser curiosa la coincidència entre la paraula "felí" i "Feliu". La campana es troba en un estat de conservació acceptable, ja que no presenta cap fissura que compromet el seu so. Ara bé, té la punta del llavi molt oscat i el punt del petó, que és el lloc on el batall colpeja la campana, està molt erosionat. De totes maneres, actualment la principal agressió és la capa de brutícia i excrements d'au que recobreix la campana.

La segona campana és de dimensions més modestes, només 35 cm. de diàmetre. És la campana del rellotge i la trobem ubicada a l'estructura metàl·lica que s'alça al terrat del campanar. En molts pobles, el fet que es col·loqués literalment fora del campanar indicava que era de titularitat municipal i no eclesiàstica com les que es col·locaven a la sala de campanes. La campana està decorada amb una inscripció de caràcters gòtics: "AVE MARIA GRACIA PLENA". Pel tipus de tipografia podem pensar que és una campana del segle XVII, però, en no portar ni el nom del fonedor ni l'any de fosa, haurem d'esperar a trobar alguna documentació que avalu aquesta hipòtesi. El seu estat de conservació és bastant bo, tot i que presenta una gran erosió a la zona de la falda, causada pel martell de gravetat que feia sonar les hores.

Després de més de tres segles marcant el temps als santfeliuencs, assenyalant els seus moments d'oració, de treball, anunciant els dies de festa i també els de dol, alertant-los dels perills i, fins i tot, allunyant el mal temps, les campanes van emmudir fa uns anys. El seu so es va substituir per una gravació que s'emet des d'uns megàfons col·locats al terrat del campanar. Segurament, aquesta decisió es va prendre per qüestions pràctiques i econòmiques, però no es va donar el suficient valor patrimonial ni a un so que durant tants anys havia format part del paisatge de Sant Feliu ni a uns tocs que s'havien mantingut durant segles i que, d'una forma immaterial, constituïen un nexa d'unió entre tantes generacions de santfeliuencs.

Durant aquest estiu, una tempesta va espatllar el sistema elèctric dels megàfons. Aquest fet va fer reflexionar a diverses persones del poble si era el moment de restaurar els mecanismes per tornar a fer sonar les campanes i d'aquesta manera recuperar el seu valor sonor i etnològic. Tot i que ara ja tornen a funcionar els megàfons, aprofito aquest article per presentar tres possibles propostes de rehabilitació:

- La primera i menys ambiciosa seria tornar a posar en funcionament els electromalls interiors que ja estan instal·lats dins les campanes. Això permetria tornar a fer sonar les campanes, encara que fós de forma electromecànica.

- La segona consisteix a treure l'electromall de l'interior de la campana gran i posar-lo de forma exterior. D'aquesta manera es podria tornar a col·locar l'antic batall, que encara es conserva a la sala de campanes. Aquesta proposta permetria

Campanar de Sant Feliu

tocar la campana de forma electromecànica, però, al mateix temps, en dies assenyalats es podria tocar de forma manual, recuperant tècniques tradicionals com el tritllo o el volteig. Abans de fer aquesta operació caldria que un tècnic qualificat valorés si la instal·lació de bigues de fusta es troba en prou bon estat per tal d'aguantar el pes afegit que suposa una campana en moviment.

- Finalment, la tercera i més ambiciosa seria adquirir tres campanes per suplir les que es van destruir durant la Guerra Civil. D'aquesta manera es recuperaria el conjunt de campanes que tenia Sant Feliu de Pallerols i amb ell totes les possibilitats sonores i musicals del campanar.

Ara bé, tant si es creu necessari invertir en algun d'aquests projectes o no, el que seria molt convenient, i amb un mínim cost si es fes des d'un grup de voluntaris del poble, és una neteja a fons de l'interior del campanar i, sobretot, de la campana gran, la qual té una capa d'excrements d'au que la recobreix i la malmet. Aquesta intervenció dignificaria i ajudaria a preservar les campanes d'un poble que sempre s'ha caracteritzat per cuidar i protegir el seu patrimoni.

Campana de la sala de campanes

Nanses decorades amb el cap d'un feli

Autor:	Calsa
Procedència foneria:	Olot
Any de fosa:	1626
Mides de la campana:	103'5 cm. diàmetre a la boca 90 cm. d'altura 7'5 cm. de gruix a la substància
Pes aproximat:	641 kg
Material del jou:	Fusta amb capçal de pedra
Mides del jou:	114 cm. d'eix 145 cm. altura 19 cm. de gruix
Afinació:	Freqüències predominants i nota aproximada: 205 Hz (Sol# 2) / 361 Hz (Fa# 3) / 463 Hz (La# 3) / 969 Hz (Si 4) / 1152 Hz (Re 5)
Imatges:	Verge Majestat, Ecce Homo, Sant Miquel, Sant Feliu, Sant amb mitra i bàcul, Creu de calvari
Marca de fàbrica:	Escut de la foneria Calsa: Una cama i un animal quadrúpede a cada banda
Inscripcions: <i>(Traduccions del Llatí: Martí Parada)</i>	"IHS XPS VINCIT XPS REGNAT XPS IMPERAT XPS AB OMNI MALO NOS DEFENDAT" (Jesús Crist venç, Crist regna, Crist impera, crist ens defensa de tots els mals) "IN NOMINE IESV OMNE GENV FLECTATVR COELESTIVM TER[R]ESTIVM ET INFE/ RNRVVM INOMNEM TER[R]AM SON9 EORVM EXIVIT ET INFINES ORBIS TERRAE" (En nom de Jesús tot genoll dels del cel, dels de la terra i dels de l'infem es doblegui. El seu so es va escampar per tota la terra i pels límits de l'òrbita de la terra) "SANCTE FELIX ORA PRONOBIS" (Sant Feliu prega per nosaltres) "1626"

Campana del terrat

Autor:	/
Procedència foneria:	/
Any de fosa:	/
Mides de la campana:	35 cm. diàmetre a la boca 30 cm. d'altura 2'5 cm. de gruix a la substància
Pes aproximat:	24 kg
Material del jou:	Sense jou
Afinació:	Freqüències predominants i nota aproximada: 614 Hz (Re# 4) / 856 Hz (La 4) / 1255 Hz (Re# 5) / 1680 Hz (Sol# 5) / 2127 Hz (Do 6)
Imatges:	Campana
Marca de fàbrica:	/
Inscripcions:	"AVE MARIA GRACIA PLENA"

Xavier Pallàs Mariani
xevipallas@hotmail.com

1. VALLS, Josep (2008), *Coses que no havien passat mai*, a Les Garrotxes, núm. 2, Dossier *El Temps de la Guerra*. Cassà de la Selva: Editorial Gavarres